

Ennakkoarvioinnin toteuttaminen Rautjärven kunnassa

Kh 19.08.2024 § 133
76/00.01.03/2024

Valmistelija

Harri Anttila, kunnanjohtaja
p. 0400 559 034, harri.anttila@rautjarvi.fi

Kunnanvaltuusto hyväksyi 13.5.2024 § 4 kuntalaisten kuulemisen ja osallisuuden mallin käyttöönoton. Hyväksytyllä toimintamallilla toteutetaan kuntalain 22 §:n mukaista kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien oikeutta osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Osana kuulemisen ja osallisuuden mallia on päätetty ottaa käyttöön kuntalaispaneelit, joiden keskeisenä tehtävänä on tuoda kuntalaisnäkökulmaa mukaan valmistelussa olevien asioiden ennakkoarvioinnissa ja toimenpide-esityksinä.

Kuntalaispaneelien toiminta edellyttää, että kunnan päätösten valmistelussa noudatetaan valmistelusta vastaavien viranhaltijoiden osalta yhteisiä periaatteita ennakkoarvioinnin toteuttamisessa.

Mirja Vaittinen, SDP:n valtuustoryhmä ja Pekka Lankinen tekivät 27.5.2024 valtuustoaloitteen yritysvaikutusarvioinnin ottamisesta käyttöön Rautjärvellä laajamittaisesti seuraavan (2025) valtuustokauden alusta alkaen.

Kunnanhallitus päätti 24.6.2024 § 116, että yritysvaikutusten arviointi otetaan osaksi Rautjärven kunnan ennakkoarvioinnin ohjeistusta, joka valmistellaan osana paneelitoiminnan käynnistämistä. Valmistelu annetaan johtoryhmän ja elinvoimatiimin tehtäväksi.

Ennakkoarvioinnin kehittämistä tarvitaan myös lakiin perustuvien päätösten arviointien toteuttamisessa:

- Yhdenvertaisuuden toteutuminen väestöryhmittäin
- Vaikutukset ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin
- Sukupuolivaikutukset
- Lapsen edun toteutuminen
- Hallintolain mukaisen selvittämisen ja kuulemisvelvollisuuden sekä vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen
- Kaavojen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset

Ennakkoarviointi on erityisesti päätösten valmisteluun liittyvien päätösvaihtoehtojen vaikutusten tunnistamista ja niiden vertailua. Yksikertaisimmillaan ennakkoarviointi voidaan tehdä lomakkeella, jossa on esitetty päätöksen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset liikennevalomallilla. Päätösten ennakkoarviointi toimii myös vaikutusten seuranta-arvioinnin pohjana.

Ennakkoarviointi on tarpeen, kun

- asialla on välittömiä tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia
- asia on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä
- kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai uusi järjestämistapa

Ennakkoarviontimallissa on hyödynnetty kuntaliiton ja Suomen Yrittäjien suosituksia sekä ei kunnissa käytössä olevia malleja.

Ehdotus Rautjärven kunnan ennakkoarviontimalliksi

Oheisena olevassa ohjeessa Rautjärven kunnan ennakkoarvioinnista (EVA) on kuvattu laajemmin arvioinnin perusteita ja toteuttamista.

Vaikutusten ennakkoarviointi on tarpeen, kun

1. Asialla on merkittäviä suoria vaikutuksia ihmisiin, yrityksiin tai ympäristöön.
2. Asia on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä.
3. Kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai niiden järjestämisessä.

Ennakkoarvioinnin toteuttamisessa tulee arvioida, milloin vaikutukset ovat arvioinnin kannalta merkittäviä ja olennaisia. Ennakkoarviointia ei välttämättä siis tarvita, jos vaikutukset voidaan jo lähtökohtaisesti todeta vähäisiksi tai niiden kesto lyhyeksi.

Ensisijainen vastuu ennakkoarvioinnin toteuttamisesta on valmisteluvastuussa olevalla viranhaltijalla. Ennakkoarviointia ohjaa päätöksen valmistelusta hallintosäännön mukaan vastaava toimielin, joka voi ottaa kantaa ennakkoarvioinnin tarpeeseen asian tullessa vireille tai asian valmistelun aikana.

Ennakkoarvioinnin keskeinen toteuttaja on se paneeli, jonka kohderyhmään vaikutukset kohdistuvat. Ennakkoarvioinnin esittelyvastuu paneelin käsittelyyn on valmistelusta vastaavalla viranhaltijalla.

Ennakkoarviointi kannattaa yleensä aloittaa toteuttamalla arviointi nykytilasta eli vaihtoehdosta, että mitään ei tehtäisi. Tämä arviointi antaa hyvän lähtökohdan sille mitä olosuhteita on välttämätöntä muuttaa ja mihin puuttuminen voisi johtaa merkittäviin heikennyksiin.

Vaikutusten ennakkoarviointia varten on laadittu erillinen arviointilomake, jonka kulloinkin arviointia tekevä taho täyttää. Vaikutukset osoitetaan liikennevalomallilla kunkin vaikutuskohdan osalta. Erityisten vaikutusten osalta on tarpeen yksilöidä merkittävä vaikutus. Arviointikohdissa on pyritty ottamaan huomioon eri näkökulmat, jota ennakkoarvioinnissa ovat olennaisia.

Ennakkoarvioinnin liikennevalomalli on tarkoitettu käytettäväksi niin, että arvioinnissa käytetään neutraalia keltaista 0-vaihtoehtoa, jos arviointikohteen osalta ei ole merkittäviä ja olennaisia negatiivisia tai positiivisia vaikutuksia. Merkittävät ja olennaiset negatiiviset vaikutukset merkitään punaisella miinus (-) merkillä ja positiiviset vihreällä plus (+) merkillä. Näistä merkittävistä ja olennaisista poikkeamista tulee myös kirjata tarkentava vaikutuksen kuvaus.

Tehdyn vaikutusten ennakkoarvioinnin perusteella on mahdollisesti tarpeen tehdä laaja vaikutusten arviointi, jonkin vaikutuksen osalta, jolloin arviointi toteutetaan asiantuntijoiden kanssa, jolloin myös yleensä on tarpeen laaja asianosaisten ja sidosryhmien kuuleminen. Laaja vaikutusten arviointi edellyttää myös syvällisempää vaihtoehtojen arviointia.

Laaja vaikutusten arviointi liittyy olennaisesti hallintolain mukaiseen viranomaisen vastuuseen asian huolellisesta ja asianmukaisesta selvittämisestä, joka on tarpeellista päätöksenteon kannalta.

Esittelijä	Kunnanjohtaja Anttila Harri
Päätösehdotus	Kunnanhallitus hyväksyy Rautjärven kunnan ennakkoarviointimallin noudatettavaksi ja käyttöön otettavaksi kuntalaispaneelien vaikutusten ennakkoarvioinneissa. Ennakkoarviointimalli annetaan kunnanvaltuustolle tiedoksi.
Päätös	Kunnanhallitus hyväksyi Rautjärven kunnan ennakkoarviointimallin noudatettavaksi ja käyttöön otettavaksi. Kunnanhallitus antaa ennakkoarviointimallin kunnanvaltuustolle tiedoksi.